

Om å klassifisere og sette navn på organismer

Elsebeth Thomsen, Seksjon for naturvitenskap

Fossiler og nålevende organismer klassifiseres vanligvis i et hierarkisk system, det vil si et system med den gruppen som er størst øverst. Det systemet som gjelder i dag ble oppstilt av den svenske naturforsker Carl von Linné som levde fra 1707 til 1778.

Grupperingen av dyr eller planter i en bestemt systematisk gruppe er basert på at disse utviser likhetstrekk som antyder slektskap. En systematisk gruppe, en såkalt takson (i flertal taksa), henføres til en kategori med en bestemt rang. Den høyeste kategorien er rike, under rike følger rekke, klasse, orden, familie, slekt og art. Arten er den minste enheten og den eneste naturlige og objektive enheten. Vi kan illustrere systemet med et eksempel:

Kategori	Takson	Norsk navn
Rike	Animalia	Dyreriket
Rekke	Chordata	Ryggstrengdyr
Klasse	Mammalia	Pattedyr
Orden	Primates	Primater
Familie	Hominidae	Mennesker
Slekt	<i>Homo</i>	Menneskeslekta
Art	<i>Homo sapiens</i>	Mennesket

Systemet kan inndeles ytterligere ved bruk av over og underkategorier, f.eks. underart.

Man navngir en art med minst to navn, et slektsnavn etterfulgt av et artsnavn. Dette kalles binær nomenklatur. Slektsnavnet skrives alltid først og med stor forbokstav, artsnavnet skrives alltid med liten forbokstav. Vanligvis skrives hele navnet i kursiv eller det kan understrekes. Bak artsnavnet bør navnet på den personen som har beskrevet arten tilføyes, og etter et komma, årstallet for beskrivelsen, slik: *Homo sapiens* Linnaeus, 1758.

De fleste navn har latinske eller greske endelser selv om de ikke alltid stammer fra disse språkene, det vil si at man må ta hensyn til grammatikalske regler og kjønn. Er slektsnavnet hunnkjønn skal artsnavnet også være det, f.eks. *Mya truncata* (butt sandskjell) hvor endelsen på bokstaven a betyr hunnkjønn. Er navnet hannkjønn kan dette bli vist ved endelsen us, f.eks. *Modiolus modiolus* (O-skjell).

Det finnes andre endelser hvor artsnavnet stammer fra stedet de første fossilene ble funnet, da blir endelsen f.eks. ensis. Det er vanlig å navngi et fossil etter utseendet eller stedet det ble funnet. Nylig fikk en ny fossil musling fra Sortland artsnavnet *sortlandensis*. Andre artsnavn på fossiler fra Nord-Norge er *digermulense*, *varangeri*, *tana* og *finnmarchia*.

Det er ingen grenser for hvor lange navn kan bli, men det er heldigvis få som er så lange som *Canceluoidokytodermogammarus loveni*.

Nye arter kan også navngis etter personer, f.eks. finneren, som jo ikke nødvendigvis er den

personen som klassifiserer og navngir arten. Et eksempel er den berømte blå fisken som ble oppkalt etter Marjorie Courtney-Latimer, som tok vare på den. Det regnes som en stor ære å få oppkalt en art etter seg. Flere geologer som har arbeidet med Nord-Norges geologiske historie har fått oppkalt arter etter seg, f.eks. Olaf Høltedahl (*høltedahli*) og Sven Føyn (*foeyni*).

Klarer man ikke å bestemme en art kan man nøye seg med å skrive betegnelsen sp. (species) i stedet for artsnavnet, f.eks. *Mytilus* sp. Om bestemmelsen er usikker kan man bruke et ? etter slektsnavnet, f.eks. *Mytilus* ?

Det hender at forskere uavhengig av hverandre beskriver samme art med forskjellige navn. Da skal det første navnet brukes, man sier at det har prioritet. Senere navn skal ikke brukes, de blir synonymmer.

Sporfossiler, det vil si spor etter organismers liv, navngis som fossiler. Et eksempel fra Nord-Norge er *Altichnus foeyni*. Man bør ikke navngi et sporfossil etter den organismen man tror har laget sporet, da forskjellige organismer kan lage like spor.

Det er internasjonale regler for navngiving av nålevende dyr og planter. Navngiving av dyrefossiler og sporfossiler følger reglene for navngiving av dyr, mens navn på plantefossiler retter seg etter reglene for navngiving av planter.